

Teorije stratifikacije (razredi, sloji in elite ter množice)

TEORIJA STRATIFIKACIJE

1* Teorija stratifikacije poudarja, da v družbi obstaja **večje število plasti oz. slojev, najmanj trije**. Ta ideja o obstoju treh slojev med katerimi naj bi bilo skladje, poteka že od Aristotela.

a) **Aristotel** je menil, da **bi družba našla mir, če bo obstajal močan srednji sloj**, in če bi bila vladavina zakonita.

b) **Warner** pa je ugotovil obstoj šestih slojev: višji, srednji, nižji (vsaki pa se razdeli še v zgornji in spodnji) Uporabljal je psihologistični pristop. Vprašal je anketirane: Katere sloje ločijo v njihovem mestu? Warneru lahko **očitamo**:

1. da se družbena struktura ne oblikuje na ravni mesta, ampak celote;
2. Družbena struktura je objektivni pojav in zaznava ni nujno, da je tudi subjektivni pojav.

2* Stratifikacijska teorija: ima funkcionalistično razlago. Ali z drugimi besedami: »Teoretična razlaga slojevitosti kot temeljne oblike diferenciacije izhaja iz funkcionalističnih podmen. Po mnenju nekaterih je to celo edina oblika strukturiranja družbe, da ... lahko sloji zadovoljujejo neko univerzalno potrebo družbe. ta potreba se nanaša na učinkovito opravljanje poklicnih nalog.

3* Družbena struktura je konsenzualna tvorba, v družbi obstaja soglasje glede razlik:

a) **Parsons** - kot funkcionalist pravi, da soglasje izhaja iz skupnega sistema vrednot.

b) Davis in Moore - sta podala razlago: Nujno je, da zagotovimo funkcioniranje mnogih dejavnosti, zato so udeleženci v družbi soodvisni. Stratifikacija je univerzalen družbeni pojav, mora opravljati neko univerzalno funkcijo. Ta pa je v vzpodbujanju talentiranih, da preložijo nagrade, naj se žrtvujejo in usposobijo za bolj kompleksne naloge.

c) **Wright** - je zagovornik Marxovo teorije razredov in »prišel do sklepa, da je izkoriščanje temeljnega pomena za razredne odnose in poteka tudi danes z nič manjšo intenziteto.« Spremenila pa se je podlaga za izkoriščanje, ki nima za podlago samo razporeditve lastnine, ampak gre tudi za avtoriteto (organizacijski položaj in kot tretji element je položaj do katerega pridemo na podlagi spričevala (izkoriščevalski položaj imaš na podlagi diplome), po Bourdieu »kulturni kapital« se dokazuje z diplomami. Prizadeval si je to dokazati s podatki, ki se nanašajo na vrednostna stališča.

4* **V zgodovini ugotovljamo več tipov slojev in slojevitosti, glavne razlike med njimi pa so v odprtosti oz. možnosti za družbeno gibljivost:**

1. **KASTE** - pripadnost je dedovana, pri kastah ni družbene gibljivosti, je teoretično nemogoča. Hindu-religija predpisuje, da vsak ki je rojen v določeni kasti, mora skleniti zakonsko zvezo znotraj te kaste. Ni možno, da spremeni svoj položaj - svoj položaj si zaslužil v svojih preteklih življenjih.

1* Sorokin pa je ugotovil, da so vedno obstajale izjeme in, da je budizem nastal kot reakcija zoper to ureditev. Tam je gibljivost prepovedana.

1. **STANOVI** - značilni za srednji vek. Stanovi so načeloma zaprti, a proti koncu fevdalnega obdobja so omejitve popustile.

2. **SLOJI KOT ODPRTE SKUPINE** - Za moderne sloje pa je značilno, da so načeloma odprti in v institucionalni strukturi nimajo podpore, vsi smo enaki, enakopravni, od naše pridnosti in prizadevanja bo odvisno, kam se bomo povzpeli. Vendar pa dejansko obstajajo sloji in obstajajo meje v gibljivosti, ker si višji sloji prizadevajo, da čim manj nižjih slojev pride med višje. Obstajajo pa mehanizmi, ki to zagotavljajo. Višji sloji imajo sredstva, da preprečijo prevelik obseg gibljivosti. (šola ni nevtralna, vendar pa obstajajo nekateri, ki so aktivni, drugi pa so spodaj, so ekonomsko neaktivni, nezaposleni in to je trajno - gospodarstvo je uspešno, zmanjšuje pa se število zaposlenih, zlasti nekvalificiranih).

Teorije stratifikacije (= razslojenosti, slojevitosti) □ delno povzeto iz predavanja

1* Mnoge teorije razlagajo, da obstajajo trije razredi : višji, srednji in nižji.

OSNOVNA STALIŠČA STRATIFIKACIJE, so naslednja:

1. Marxovo stališče;
2. funkcionalistično stališče;
3. teorija elit;
4. stališče o astrukturalnosti družbe (ko ni možno ugotoviti vzorca neenakosti ! ?)

2* Od **Webra** lahko povzamemo, kar je povedal o vzorcu in o stratifikaciji. Obstajajo **3 podlage** za stratifikacijsko grupiranje:

- 1) gmotni položaj / ekonomskih posledic;
- 2) moč ali vpliv / izobrazba;
- 3) ugled.

3* **Weber** ne trdi, da VZORCA NI ! Gre bolj za mešanje dejavnikov (poklic, izobrazba,...) Potrebno je ugotoviti, kako družbeni položaj vpliva na oblikovanje političnega prepričanja, ideološka stališča, verska stališča,... to je naloga sociologa. Stratifikacijska teorija si prizadeva ugotoviti, katere skupine v družbi resnično obstajajo.

Teorija o smrti razreda:

4* Potekajo razprave ali je v sodobnem času izginila razrednost. Dokazujejo, da družbeni položaj več ne vpliva na volilne odločitve (kot npr. pred 50. leti). To danes manj drži kot nekoč, meni Jan **Pakulski**.

5* V nasprotju s tem so TRI velike teorije, ki pravijo, da obstajajo višji in nižji razredi:

1. Marksistično stališče :

a) **Marx** - po njegovi teoriji obstajata dva razreda: lastniki in nelastniki produkcijskih sredstev. Ta dva razreda sta v bistvu vedno v spopadu, če tudi se spopad vedno ne kaže (le občasno). Vsi spopadi so za Marxa razredni spopadi. Marx meni, da vsak proizvodni sistem oz. način proizvodnje poraja tudi 2 nasprotujoča si razreda in sicer tako, da si nekateri (lastniki) prilastijo proizvodna sredstva, drugi pa so prisiljeni delati za lastnike. Pri tem gre za zasebno lastnino, kje ima lastnik vse pravice. Lastnina se lahko uresniči na različne načine - problem menedžerjev.

b) **Wright** - zagovarja stališče, da menedžerji imajo sredstva v lasti. Obvladujejo organizacijo podjetja, na ta način so del razreda lastnikov v nasprotju s tistimi katerih delo je predmet izkoriščanja. V spopad vodi dejstvo, da lastniki dobijajo presežek. Spopad poraja spremembe. Gre torej za dve skupini, ena izkorišča drugo, odtod spopad, ki poraja spremembe. Istočasno priznava, da obstajajo tudi tisti, ki spadajo v t.i. srednji sloj (niso izkoriščevalci in niso izkoriščani. Marx je bil slep za tiste, ki ne sodijo v dva razreda - oni so nekakšen prehodni razred - ni bil velik **srednji sloj**. Ko ni spopadov – gre najbrž za močne mehanizme, ki zatirajo spopad (npr. medije).

2. Funkcionalistično stališče :

6* Po tem stališču obstaja več skupin (kot jih priznava marksizem), večje število slojev, kot posledica tega, da pri slojih gre za skupine poklicev, ki delajo sloje. Razmerje med skupinami mora biti SKLADNO. Če nastane konflikt, je le začesen in je to nekaj patološkega, boleznega. Skupina se nagiba k skladnosti:

1. STRATIFIKACIJA JE UNIVERZALNA (če tudi pravi Marx, da bo izginila).

1* **Razlike se porajajo univerzalno**. V družbi se pojavljajo različni posamezniki, bolj ali manj talentirani. Prve med njimi je treba nagraditi in jih spodbuditi, da prevzemajo višje položaje v družbi. Funkcionalisti poudarjajo daljše in višje šolanje. Razlike v nagrajevanju so spodbuda za prizadevanje v pričakovanju, da se nadarjeni bolj učijo, delajo in potem opravljajo kompleksnejše naloge v družbi. Za učinkovitost je potrebna

tekmovalnost. Ta je vzpodbuda za vse druge. Opravljene morajo biti prav VSE naloge, od smetarja do direktorja.

1. MERITOKRACIJA

a) **Young** (razvil idejo o meritokraciji) - Stratifikacijska lestvica se oblikuje skladno z našimi prizadevanji in sposobnostmi. MERIT = *nagrada, zaslužnost*. Pri vrhu so pridni in talentirani, na dnu so psihiočno zaostali, neinteligentni.

2* Otroci, katerih starši so izobraženi, imajo že v OŠ boljši uspeh. Funkcionalisti zanemarjajo to, da se položaj deduje, da nimamo vsi istih štartnih pozicij. Potrebna je kulturna stratifikacija.

3. Teorija elit :

7* ELITA je tanka plast ljudi, največji del družbe pa sestoji iz MOŽICE (ki je pasivna, nedejavna, z njo se ni vredno ukvarjati). Da bi preučili družbo je potrebno, da preučimo elito..

a) **Pareto** - meni, da ima elita (on govori o aristokraciji in ne o eliti v današnjem pomenu besede) neke psihične lastnosti, ki jo ločijo od drugih ljudi. Obvladajo razmere s silo (močno so agresivni, elito uveljavljajo s tem, da strogo vladajo), Pereto jim pravi LEVI. Reziduum ohranjanja skupkov pravi, da v eliti morajo biti tudi LISJAKI v katerih je izražen reziduum prilagajanja. Tisto, kar elito oblikuje so neke posebne psihične lastnosti. Lahko pa se zgodi, da v nekem danem položaju KONTRAEELITA strmoglavijo elito.

b) **Platon** - govori, da imajo pripadniki elite druge psihološke lastnosti. Imajo superiorni intelekt oz. sposobnosti, ki so z vzgojo oplemeniteni. Nimajo pa ničesar v lasti in nimajo družine, le kot taki so lahko dobri vladarji.

c) **Herrnstein & Murray** - sta raziskovala skupine (15-18 let) in določila IQ (šolski uspeh, poklic, izobrazbo, storilnost kaznivih dejanj,...) kot odločilen faktor in ne socialni izvor, ki se ga lahko podeduje.

3* Prvo mnenje je torej, da naj bi elita imela podlago v IQ - ju.

4* Drugo mnenje je, da se naj elita oblikuje v družbenem življenju.

d) **Michels** Robert (mihels) - je preučeval sindikate in stranke. Govori o teoriji, ki jo imenuje ŽELEZNI ZAKON OLIGARHIJE oz. če so organizacije manj demokratične, so bolj učinkovite. Na političnem prizorišču se je treba hitro odzivati. Pride do oblikovanja majhne skupine, ki odloča - OLIGARHIJA. Če člani nekritično sprejmejo tisto, kar govorijo vodje je organizacija bolj učinkovita.

e) **Mills** (ameriški sociolog) - Napisal je knjigo: Elita oblasti. V njej trdi, da v Ameriki 19 stoletja ni bilo elite. Odločalo se je v krajevnih enotah, mesta so odločala. Po vojni se oblikujejo nacionalne elite, ki imajo moč:

5* vse večja so pooblastila zvezne vlade;

6* vojska, prevzema vse večji delež nacionalnega produkta in proračuna;

7* znanstvene raziskave, so vezane predvsem na vojsko.

Vojaška, gospodarska in politična elita je zedinjena. Oblikovanje te elite duši ameriško demokracijo.